

Ալիսա Ամիրխանյան

*ՀՀ գլխավոր դատախազության կազմակերպական-վերահսկողական և
իրավական ապահովման վարչության ավագ դատախազ,
Երևանի պետական համալսարանի իրավագիտության ֆակուլտետի
քրեական իրավունքի ամբիոնի հայցորդ*

ԱՊՕՐԻՆԻ ՀԱՐՍՏԱՆԱԼՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԶԱՏՈՒՄԸ ՀԱՐԱԿԻՑ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ՝

Համառոտագիր

Ներկայիս քրեաիրավական համակարգում ապօրինի հարստացման հանցակազմը առանձնանում է իր կառուցվածքային և բովանդակային յուրահատկությամբ, որը պայմանավորում է դրա հարաբերակցության բարդությունը հարակից հանցակազմերի հետ:

Հատկապես արդիական է դրա սահմանազատումը ինչպես կոռուպցիոն բնույթի նախորդող հանցանքներից, այնպես էլ ապօրինի գույքի քողարկմանը կամ օրինականացմանը միտված արարքներից:

Հոդվածում փորձ է արվել անդրադառնալ ապօրինի հարստացման հանցակազմի հարաբերակցությանը սահմանակից հանցանքների հետ, բացահայտել դրանց տարբերակիչ հատկանիշները և առաջարկել համակցության ու քրեաիրավական նորմերի մրցակցության լուծման մոտեցումներ՝ նպաստելով քրեաիրավական միասնական և հիմնավորված պրակտիկայի ձևավորմանը:

Հիմնաբառեր - ապօրինի հարստանալ, ապօրինի հարստանալու հարաբերակցությունը սահմանակից հանցանքների հետ, կոռուպցիոն բնույթի հանցանքներ, փողերի լվացում, կրկնակի դատապարտման անթույլատրելիություն:

Ներածություն

Ներկայիս քրեաիրավական համակարգում ապօրինի հարստացման հանցակազմը առանձնանում է իր կառուցվածքային և բովանդակային յուրահատկությամբ, որը պայմանավորում է դրա հարաբերակցության բարդությունը հարակից հանցակազմերի հետ: Հատկապես արդիական է դրա սահմանազատումը ինչպես կոռուպցիոն բնույթի նախորդող հանցանքներից, այնպես էլ ապօրինի գույքի քողարկմանը կամ օրինականացմանը միտված արարքներից:

Հոդվածի նպատակն է վերլուծել ապօրինի հարստացման հանցակազմի հարաբերակցությունը սահմանակից հանցանքների հետ, բացահայտել դրանց տարբերակիչ հատկանիշները և առաջարկել համակցության ու քրեաիրավական

¹ Հոդվածը ներկայացվել է 16.04.2026 թ., գրախոսվել է 25.05.2026 թ.:

նորմերի մրցակցության լուծման մոտեցումներ՝ նպաստելով քրեաիրավական միասնական և հիմնավորված պրակտիկայի ձևավորմանը:

Ապօրինի հարստանալու սահմանազատումը հարակից հանցագործություններից

Ապօրինի հարստանալու հանցակազմի դիսպոզիցիան իր ձևակերպման յուրահատկությամբ էականորեն տարբերվում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի մյուս հոդվածներում նկարագրված հանցակազմերից: Այնուամենայնիվ, ապօրինի հարստանալը որոշակի նմանություններ ունի հանրային ծառայության շահերի դեմ ուղղված այլ, ինչպես նաև սեփականության, տնտեսության և տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված որոշ հանցագործությունների հետ, որոնցից վերջինիս սահմանազատումը կարևոր գործնական նշանակություն ունի:

Ապօրինի հարստացման սահմանակից հանցանքները պայմանականորեն կարելի է դասակարգել երեք հիմնական խմբերի՝

- 1. ապօրինի հարստացման աղբյուր հանդիսացող հանցանքներ,**
- 2. ապօրինի հարստացումը քողարկող հանցանքներ,**
- 3. ապօրինի գույքի լեգիտիմացմանն ու շրջանառությանն ուղղված հանցանքներ:**

Առաջին խումբ հանցանքների մեջ են մտնում հանրային ծառայության շահերի դեմ ուղղված այլ հանցանքները՝ կաշառք ստանալը, կաշառքի միջնորդությանը, պաշտոնատար անձի կողմից իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունը չարաշահելը կամ լիազորություններն անցնելը և համանման այլ հանցանքները, ինչպես նաև իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով կատարված սեփականության դեմ ուղղված հանցանքները՝ խարդախությունը, վստահված գույքի հափշտակությունը, համակարգչային հափշտակությունը: Ապօրինի հարստացման և հիշյալ հանցանքների հարաբերակցության առումով պետք է նկատի ունենալ, որ ապօրինի հարստացման հետևանքը՝ անձի օրինական եկամուտները էականորեն գերազանցող և դրանով ողջամտորեն չհիմնավորվող գույքը, հիմնականում հենց հիշյալ կոռուպցիոն բնույթի հանցանքների արդյունքն է լինում: Նման պայմաններում առաջնային նշանակություն ունի կատարված քրեաիրավական նորմերի մրցակցության կանոններին և կրկնակի դատապարտման անթույլատրելիության սկզբունքին համահունչ քրեաիրավական գնահատականի արժանացնելը: Այս առումով պետք է նկատի ունենալ, որ ապօրինի հարստացման հանցակազմի դիսպոզիցիայում ուղղակիորեն նշվում է, որ ապօրինի հարստացման հանցանքն առկա է, եթե **ապօրինի հարստացման համար հիմք հանդիսացող այլ հանցանքի հատկանիշները բացակայում են:**

Սա նշանակում է, որ եթե անձի արարքում հիմնավորվում է, օրինակ, կա-

շառք ստանալու հանցակազմը, և կաշառքի առարկան, ըստ էության, նույնանում է ապօրինի հարստացման առարկայի հետ, արարքը քրեաիրավական նորմերի մրցակցության կանոններին համահունչ ենթակա է որակման միայն կաշառք ստանալու համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող հոդվածով: Այս առումով տեղին է Դ. Գ. Միխայլենկոյի այն դիտարկումը, որ ««Անօրինական հարստացման մասին» կարգավորումը կոռուպցիայի դեմ իրավական հակազդեցության վերջնական սահմանի գործիք է»²: Իսկ Բազելի ինստիտուտի ակտիվների վերականգնման միջազգային կենտրոնի (ICAR) քաղաքականության և հետազոտությունների ղեկավար Ա. Դորնբիերերը, վերլուծության ենթարկելով ապօրինի հարստանալու իրավական կարգավորումները Պերուի օրենսդրության մեջ և այն համադրելով Պերուում առկա լայնածավալ կոռուպցիոն սխեմաների հետ, նշում է. «Այս պայմաններում հատկապես դժվար է ապացուցել, որ կատարվել են ավելի կոնկրետ կոռուպցիոն հանցագործություններ, ինչպիսիք են՝ ծանրացված հանգամանքներում կատարված հանցավոր համաձայնությունը (aggravated collusion), յուրացումը, կաշառակերությունը և այլն: Հետևաբար, ապօրինի հարստացման հանցակազմը նախատեսված է որպես հանրային կառավարման դեմ ուղղված հանցագործությունների դեմ պայքարի վերջին միջոց (last resort) և սուբսիդիար գործիք: Այն քրեական քաղաքականության այնպիսի միջոց է, որը որոշակիորեն շեղվում է քրեական իրավունքի դասական հայեցակարգերից և նպատակ ունի հակազդել կոռուպցիոն այնպիսի դրսևորումներին, որոնք ոչ ֆորմալ հարաբերությունների և այլ խոչընդոտների պայմաններում դժվար են ենթարկվում քրեական հետապնդման»³:

Սակայն, չնայած ապօրինի հարստացման սուբսիդիար բնույթին, հնարավոր է նաև, որ վերոնշյալ կոռուպցիոն բնույթի հանցանքները և ապօրինի հարստացումը համակցվեն: Այսպես, օրինակ, երբ անձի արարքում հիմնավորվում է, օրինակ, կաշառք ստանալու և պաշտոնական լիազորությունները չարաշահելու հանցանքների առկայությունը, սակայն ապօրինի հարստացման առարկան շատ ավելի ընդգրկուն է, քան հիշյալ հանցանքների կատարման արդյունքում ստացված անօրինական եկամուտը, կամ, այլ կերպ ասած, կաշառք ստանալն ու պաշտոնական լիազորությունները չարաշահելը չեն սպառում ապօրինի հարստացման ողջ բովանդակությունը, ապա առկա է հանցանքների համակցություն:

Հետևաբար, ապօրինի հարստանալը և վերոնշյալ կոռուպցիոն բնույթի հանցանքները կարող են հանդես գալ համակցությամբ, երբ պաշտոնատար անձի վարքագիծը միաժամանակ պարունակում է երկու հանցակազմերի ինքնուրույն հատկանիշներ և դրանցից յուրաքանչյուրն ունի առանձին իրավական նշանակություն:

² St'iu Bohdan Bezginskyi "Objective Side of the Composition of the Criminal Offence of Unlawful Enrichment". Law Journal of the National Academy of Internal Affairs, 11(1), p. 56.

³ St'iu Illicit enrichment; A guide to Laws targeting unexplained wealth; Andrew Dornbierer; 2021 Basel Institute on Governance. p. 164-165.

Ինչ վերաբերում է ապօրինի հարստացումը քողարկող հանցանքների հետ վերջինիս հարաբերակցությանը, ապա ապօրինի հարստացումը սահմանակից է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 444-րդ և 445-րդ հոդվածներով նախատեսված հանցանքներին: Այսպես՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 444-րդ հոդվածը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում **Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված՝ հայտարարագիր ներկայացնելու պարտականություն ունեցող անձի կողմից հայտարարագրում կեղծ տվյալներ ներկայացնելու, հայտարարագրման ենթակա տվյալները թաքցնելու կամ հայտարարագիր չներկայացնելու համար:**

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 443-րդ և 444-րդ հոդվածներում նախատեսված հանցանքների նմանությունն այն է, որ երկուսն էլ ոտնձգում են հանրային ծառայության շահերի դեմ: Բացի հանցանքի օբյեկտի նմանությունից, երկու հանցանքները նման են նաև սուբյեկտիվ կողմի հատկանիշներով. այսպես՝ երկու հանցանքների սուբյեկտն էլ հատուկ է՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված՝ հայտարարագիր ներկայացնելու պարտականություն ունեցող անձը, իսկ սուբյեկտիվ կողմին բնորոշ է դիտավորությունը:

Քննարկվող երկու հանցանքները միմյանցից սահմանազատվում են օբյեկտիվ կողմի տարբերությամբ: Այսպես՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 444-րդ հոդվածի 1-ին մասում նախատեսված հանցանքը օբյեկտիվ կողմից կարող է դրսևորվել երեք ձևով՝

1. հայտարարագրում կեղծ տվյալ ներկայացնելով կամ
2. հայտարարագրման ենթակա տվյալը թաքցնելով կամ
3. հայտարարագիրը օրենքով սահմանված պատասխանատվության կիրառումից հետո՝ 30 օրվա ընթացքում, չներկայացնելով:

Ի տարբերություն 444-րդ հոդվածի 1-ին մասում նախատեսված հանցանքի՝ նույն հոդվածի 2-րդ մասում նախատեսված հանցակազմը նյութական է. ավելի խիստ պատասխանատվություն է նախատեսվում հայտարարագրում կեղծ տվյալ ներկայացնելու կամ հայտարարագրման ենթակա տվյալը թաքցնելու համար, որը հանգեցրել է առանձնապես խոշոր չափերով գույքի կամ եկամտի կամ ծախսի չհայտարարագրմանը:

Ակնհայտ է, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 444-րդ հոդվածով նախատեսված հանցանքի օբյեկտիվ կողմը դրսևորվում է կոնկրետ, որոշակի արարքների կատարմամբ, այնինչ ապօրինի հարստացումը հետևանքային հանցանք է և այս դեպքում էական չէ, թե կոնկրետ ինչ անօրինական արարքի կատարման արդյունքում է ձեռք բերվել ապօրինի հարստությունը: Այլ կերպ ասած՝ ապօրինի հարստացման հանցակազմը վերաբերում է գույքի անօրինական ծագմանը, իսկ կեղծ հայտարարագրումը՝ գույքի վերաբերյալ իրական տվյալները կեղծելուն կամ թաքցնելուն: Այդ պատճառով քննարկվող երկու հանցակազմերը կարող են **համակցվել, բայց չեն կլանվում**, այսինքն՝ հնարավոր է անձը պատասխանատվու-

թյան ենթարկվի **երկու հանցանքների համար միաժամանակ**: Ընդ որում, հատկանշական է, որ գործնականում էլ այս երկու հանցանքները շատ հաճախ որակվում են համակցությամբ, այսինքն՝ օրենքով հայտարարագրման պարտականություն ունեցող անձը և՛ ապօրինի հարստանում է, և՛ հայտարարագրում կեղծ տվյալ է ներկայացնում կամ առհասարակ չի հայտարարագրում հայտարարագրման ենթակա տվյալը՝ նպատակ ունենալով թաքցնել կամ խեղաթյուրել իր գույքային դրության վերաբերյալ իրական տվյալները:

Սակայն պետք է նաև նկատի ունենալ, որ ոչ բոլոր դեպքերում է, որ հայտարարագրում կեղծ տվյալներ ներկայացնելը կամ հայտարարագրման ենթակա տվյալները թաքցնելը վկայում են այն մասին, որ գործ ունենք ապօրինի հարստացած անձի հետ և հակառակը:

Այս առումով, նախ՝ պետք է նկատի ունենալ, որ ՀՀ քրեական օրենքի 443-րդ հոդվածում խոսքն անձի օրինական եկամուտներն **էականորեն** գերազանցող և դրանով ողջամտորեն չհիմնավորվող գույքի ավելացման, պարտավորությունների նվազման և (կամ) ծախսի մասին է: **Իսկ հոդվածի իմաստով էական է համարվում 3 միլիոն Հայաստանի Հանրապետության դրամը գերազանցող գումարը (արժեքը)**: Այնինչ, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 444-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցանքը ձևական է, իսկ 2-րդ մասում նախատեսված հանցանքի պարագայում **առանձնապես խոշոր չափերով** գույքի կամ եկամտի կամ ծախսի չհայտարարագրումը առկա կլինի, եթե խոսքը **1 միլիոն ՀՀ դրամը գերազանցող գումարի կամ արժեքի մասին է**: Ըստ այդմ, եթե անձը, դիցուք, հայտարարագրում թաքցրել է իրեն սեփականության իրավունքով պատկանող կամ իր կողմից փաստացի տնօրինվող այնպիսի գույք, որի արժեքը չի գերազանցում 3 միլիոն ՀՀ դրամը, նրան չի կարող մեղսագրվել ապօրինի հարստանալու հանցանքը: Մյուս կողմից, եթե անձը ճշտորեն հայտարարագրել է իրեն սեփականության իրավունքով պատկանող կամ իր կողմից փաստացի տնօրինվող գույքը, սակայն չի կարողանում իր օրինական եկամուտներով հիմնավորել այդ գույքի ավելացումը, կամ, օրինակ, երբ անձը կատարել է իր օրինական եկամուտներն էականորեն գերազանցող ծախս, սակայն դեռևս տվյալ ժամանակահատվածի համար հայտարարագիր չի ներկայացրել, նրա արարքում առկա կլինի ապօրինի հարստանալու հանցանքը, սակայն նրան չի կարող մեղսագրվել հայտարարագրում կեղծ տվյալ ներկայացնելու կամ հայտարարագրման ենթակա տվյալը թաքցնելու հանցանքը:

Ելնելով վերոգրյալից՝ ակնհայտ է, որ քննարկվող երկու հանցանքները, չնայած ունեցած նմանություններին և երբեմն առկա փոխկապակցվածությանը, տարբեր խնդիրներ են լուծում և կարող են հանդես գալ ինչպես համակցությամբ, այնպես էլ առանձին:

Ապօրինի հարստանալու հանցանքը կարող է հարաբերակցվել ինչպես ՀՀ քրեական օրենսգրքի 444-րդ հոդվածում նախատեսված հանցանքին, այնպես էլ

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 445-րդ հոդվածում նախատեսված պաշտոնական կեղծիքին, որը, ըստ էության, հայտարարագրում կեղծ տվյալ ներկայացնելու հանցանքի ընդհանուր բնույթի քրեաիրավական նորմն է: Այսպես՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 445-րդ հոդվածը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում *Պաշտոնատար անձի կողմից պաշտոնական շրջանառության մեջ գտնվող կամ շրջանառության ենթակա փաստաթղթի բովանդակությունը աղավաղելու, դրա մեջ կեղծ տեղեկություն մտցնելու, փաստաթուղթն այլ եղանակով կեղծելու, կեղծ փաստաթուղթ կազմելու կամ տրամադրելու կամ փաստաթղթերի գրանցման տեղեկատվական համակարգում կեղծ տեղեկություն մուտքագրելու համար:*

Պաշտոնական կեղծիքը ոսնձգություն է պետական ապարատի կոնկրետ օղակի բնականոն գործունեության ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերությունների դեմ: Օբյեկտիվ կողմից կարող է դրսևորվել հոդվածում մատնանշված կոնկրետ, որոշակի գործողությունների կատարմամբ: Պաշտոնական կեղծիքի սուբյեկտը պաշտոնատար անձն է, որի բովանդակությունը բացահայտվում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածում, իսկ սուբյեկտիվ կողմին բնորոշ է ուղղակի դիտավորությունը:

Պաշտոնական կեղծիքն ու ապօրինի հարստացումն ունեն որոշակի ընդհանրություններ, քանի որ երկուսն էլ ոսնձգություն են հանրային ծառայության շահերի դեմ, երկու հանցանքներին էլ բնորոշ է ուղղակի դիտավորությունը, պաշտոնական կեղծիքի սուբյեկտ է հանդիսանում պաշտոնատար անձը, որն օրենքի իմաստով հանդիսանում է հայտարարագրման պարտականություն ունեցող:

Ինչպես բխում է պաշտոնական կեղծիքի օբյեկտիվ կողմի տարրերի վերլուծությունից, այն կարող է հանդես գալ որպես ապօրինի հարստացմանը նախորդող հանցանք կամ ապօրինի հարստացումը քողարկելու միջոց: Այսպես, օրինակ, պետական մարմնի ղեկավարը կազմում է որոշ աշխատակիցների՝ բարձր պարգևավճարներ տրամադրելու վերաբերյալ կեղծ հրամաններ, սակայն փաստացի գումարները կանխիկացվում են և վերադարձվում նրան: Ժամանակի ընթացքում նրա ունեցվածքը էապես գերազանցում է օրինական եկամուտները: Բերված օրինակում պաշտոնական կեղծիքը, ըստ էության, հանդիսանում է ապօրինի հարստացմանը նախորդող հանցանք: Կամ պաշտոնատար անձը տարիների ընթացքում կուտակել է դրամական միջոցներ, որոնք չեն համապատասխանում իր օրինական եկամուտներին: Հետագայում սկսվում է ծառայողական ստուգում: Նա կազմում է գույքագրման կեղծ արձանագրություն, որտեղ նշում է, թե տվյալ դրամական միջոցները հանդիսանում են հիմնարկի ժամանակավոր հաշկշռային գումարներ կամ երրորդ անձի միջոցներ: Բերված օրինակում պաշտոնական կեղծիքը կատարվել է ապօրինի հարստացումը քողարկելու նպատակով:

Վերոնշյալ երկրորդ դեպքում, երբ ապօրինի հարստացման և պաշտոնական կեղծիքի միջև առկա է ժամանակային խզում և, ըստ էության, կատարված հանցանքները տարբեր նպատակներ են հետապնդում, հանցանքները համակցու-

թյամբ որակելու հարցը կասկած չի հարուցում: Մի փոքր այլ է իրավիճակն այնդեպքում, երբ պաշտոնական կեղծիքը հանդես է գալիս որպես ապօրինի հարստացման միջոց: Այս դեպքում հանցավորի դիտավորությունը, ըստ էության, ապօրինաբար հարստանալուն է միտված և պաշտոնական կեղծիքը կատարվում է հենց այդ նպատակով: Արարքի որակումը մեծապես կախված է այն հանգամանքից, թե արդյո՞ք պաշտոնական կեղծիքն է հանդիսացել հանցավոր գույքն առաջացրած հանցանքը: Այսինքն՝ եթե հստակորեն հիմնավորվում է, որ պաշտոնական կեղծիքի կատարման արդյունքում է ուղղակիորեն առաջացել հանցավոր գույքը, հնարավոր է քննարկման առարկա դարձնել արարքը միայն պաշտոնական կեղծիք որակելու հարցը՝ առանց ապօրինի հարստացման: Սակայն պետք է նկատի ունենալ, որ գործնականում դժվար է գտնել այնպիսի իրավիճակ, երբ պաշտոնական կեղծիքն ինքնին հանդես գա որպես հանցավոր գույք առաջացրած հանցանք: Հիմնականում այն ուղեկցվում է վստահված գույքի հափշտակությամբ, խարդախությամբ կամ հանցավոր գույք առաջացնող այլ հանցանքներով, իսկ պաշտոնական կեղծիքը հանցավոր մեխանիզմում հանդես է գալիս, ըստ էության, որպես հանցանքի կատաման միջոց:

Հետևաբար, ապօրինի հարստացման և պաշտոնական կեղծիքի հարաբերակցության հարցում նպատակային միասնությունը չի վերացնում հանցակազմային ինքնուրույնությունը, քանի որ յուրաքանչյուր հանցակազմ պաշտպանում է տարբեր իրավական բարիք և ունի կառուցվածքային անկախություն: Ուստի, երբ պաշտոնական կեղծիքը հանգեցնում է անհամաչափ գույքային աճի և միաժամանակ հնարավոր չէ հիմնավորել հանցավոր գույք առաջացրած նախորդող հանցանքը, ձևավորվում է ապօրինի հարստացման և պաշտոնական կեղծիքի համակցություն:

Ապօրինի հարստանալու հարակից հանցակազմների շարքում առավել բարդ և գործնական նշանակություն ունեցող հարաբերակցությունը ձևավորվում է **փողերի լվացման հանցանքի հետ**, քանի որ երկու հանցակազմերն էլ առնչվում են հանցավոր ծագում ունեցող գույքին և գործնականում հաճախ հանդես են գալիս համակցությամբ: Այդ հանգամանքով պայմանավորված՝ գտնում ենք՝ առկա է անհրաժեշտություն սույն հոդվածում հանգամանալից կերպով անդրադառնալու նախ՝ փողերի լվացման հանցանքի հատկանիշներին, ապա դրա սահմանազատմանը ապօրինի հարստանալու հանցանքի հետ:

Այսպես, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 296-րդ հոդվածը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում փողերի լվացման համար, որը օրենսդրորեն սահմանվում է. «Հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքի փոխարկումը (կոնվերտացումը) կամ փոխանցումը (եթե հայտնի է, որ այդ գույքն ստացվել է հանցավոր գործունեության արդյունքում), որը նպատակ է ունեցել թաքցնել կամ խեղաթյուրել այդ գույքի հանցավոր ծագումը կամ օժանդակել որևէ անձի, որպեսզի նա խուսափի իր կատարած հանցանքի համար պատասխանատվությունից, կամ գույքի իրական

բնույթը, ծագման աղբյուրը, գտնվելու վայրը, տնօրինման եղանակը, տեղաշարժը, տեղաբաշխումը, իրավունքները կամ պատկանելությունը թաքցնելը կամ խեղաթյուրելը (եթե հայտնի է, որ այդ գույքն ստացվել է հանցավոր գործունեության արդյունքում) կամ գույք ձեռք բերելը կամ տիրապետելը կամ պահելը կամ օգտագործելը կամ տնօրինելը (եթե այդ գույքի ստացման պահին հայտնի էր, որ այն ստացվել է հանցավոր գործունեության արդյունքում)»:

Հոդվածի 3-րդ մասը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում փողերի լվացման համար, որը կատարվել է **իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով, որը կոռուպցիոն բնույթի հանցանք է:**

Փողերի լվացման հիմնական անմիջական օբյեկտը բնականոն տնտեսական գործունեության ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերություններն են: Փողերի լվացման դեմ պայքարի նպատակն է՝ ապահովել պետության ֆինանսական համակարգի օրինական գործունեությունը, կանխարգելել հանցավոր գործունեությունից ստացված դրամական միջոցների և այլ գույքի ներդրումը օրինական տնտեսական շրջանառության մեջ:

Փողերի լվացումն ունի այլընտրանքային օբյեկտիվ կողմ. կարող է դրսևորվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 296-րդ հոդվածում թվարկված արարքներից որևէ մեկի կատարմամբ՝

1. հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքի փոխարկմամբ (կոնվերտացումը) կամ փոխանցմամբ,
2. գույքի իրական բնույթը, ծագման աղբյուրը, գտնվելու վայրը, տնօրինման եղանակը, տեղաշարժը, տեղաբաշխումը, իրավունքները կամ պատկանելությունը թաքցնելով կամ խեղաթյուրելով,
3. գույք ձեռք բերելով կամ տիրապետելով կամ պահելով կամ օգտագործելով կամ տնօրինելով:

Ինչ վերաբերում է փողերի լվացման հանցակազմի սուբյեկտիվ կողմին, ապա այն դրսևորվում է **ուղղակի դիտավորությամբ:** Ընդ որում, փողերի լվացման դեպքում անձը պետք է գիտակցի, որ **գույքը ստացվել է հանցավոր գործունեության արդյունքում և իր արարքներով նպատակ ունենա թաքցնել կամ խեղաթյուրել այդ գույքի հանցավոր ծագումը կամ օժանդակել որևէ անձի, որպեսզի նա խուսափի իր կատարած հանցանքի համար պատասխանատվությունից:**

Այսինքն՝ հանցակազմի սուբյեկտիվ կողմի պարտադիր հատկանիշ է հանդիսանում նպատակը, առանց որի փողերի լվացման հանցակազմի մասին խոսք լինել չի կարող:

Ընդ որում, ինչպես երևում է փողերի լվացման օրենսդրական ձևակերպումից, նախկին քրեական օրենսգրքի 190-րդ հոդվածի դիսպոզիցիայի նման, գործող քրեական օրենսգրքի 296-րդ հոդվածում ևս գույք ձեռք բերելու կամ տի-

րապետելու կամ պահելու կամ օգտագործելու կամ տնօրինելու ձևով դրսևորվող փողերի լվացման դեպքում հանցանքի օրենսդրական ձևակերպման մեջ չի նշվում նպատակը, որը կարող է տարակարծիք մեկնաբանությունների և անհատականությունների պատճառ հանդիսանալ:

Սրա հետ կապված՝ Վճռաբեկ դատարանը, հանցավոր ճանապարհով ստացված եկամուտների օրինականացման համար պատասխանատվություն նախատեսող քրեաիրավական նորմը գնահատելով, դեռևս 2011 թ. փետրվարի 24-ին կայացված որոշման մեջ արձանագրում է, որ «(...) **դրա ոչ հստակ ձևակերպումը որոշ դեպքերում կարող է դժվարություններ առաջացնել հանցակազմի կիրառման, ինչպես նաև հարակից հանցակազմերից սահմանազատման առումով:**

Խոսքը մասնավորապես վերաբերում է հետևյալ ձևակերպմանը. «(...) կամ գույք ձեռք բերելը կամ տիրապետելը կամ օգտագործելը կամ տնօրինելը (եթե այդ գույքի ստացման պահին հայտնի էր, որ այն ստացվել է հանցավոր գործունեության արդյունքում)», որի տառացի մեկնաբանության արդյունքում ստացվում է, որ եթե անձը հանցագործության արդյունքում ստացված միջոցները ձեռք է բերում և օգտագործում է իր անձնական կարիքները բավարարելու համար, ապա ՀՀ քրեական օրենսգրքի 190-րդ հոդվածի վերոնշյալ պայմանի ուժով մեխանիկորեն դառնում է քննարկվող հանցագործության սուբյեկտ: Մյուս մոտեցումը չի համապատասխանում գույքի օրինականացման էությանը, քանի որ տվյալ պարագայում բացակայում է այն «լվանալուն» ուղղված դիտավորությունը: Այլ կերպ՝ անձը դիտավորություն չի ունեցել օրինական շրջանառության մեջ դնել հանցավոր ճանապարհով ստացված միջոցները, այլ ընդամենը ցանկացել է օգտվել դրանցից, քանի որ ի վերջո հանցագործությունը կատարվել է հենց այդ միջոցները ձեռք բերելու և դրանցից օգտվելու նպատակով:

Այս դեպքում ՀՀ քրեական օրենսգրքի 190-րդ հոդվածի դիսպոզիցիան օբյեկտիվ կողմից կարող է համընկնել հանցագործության օժանդակության հետ, եթե գույքի ձեռքբերումը եղել է նախապես խոստացված, կամ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 216-րդ հոդվածի դիսպոզիցիայի հետ, եթե գույքի ձեռքբերումը նախապես խոստացված չի եղել:

Մինչդեռ տվյալ դեպքում անձը հանցավոր գործունեության արդյունքում ստացված գույքի հետ կապված բոլոր գործողությունները կատարում է մեկ դիտավորությամբ, այն է՝ համապատասխան միջոցների ծագման իրական աղբյուրը քողարկել կամ խեղաթյուրել և դրանց հաղորդել օրինական տեսք:

Հիմք ընդունելով որոշման նախորդ կետում շարադրված հիմնավորումները՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի համապատասխան հոդվածում լիարժեք հստակեցված չէ այս հանցագործության սուբյեկտիվ կողմի գլխավոր, էական հատկանիշը՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 190-րդ հոդվածով նկարագրված գործողությունների արդյունքում համապատասխան միջոցների ծագման իրական աղբյուրի քողարկման կամ խեղաթյուրման նպատակը:

Հետևաբար, **ՀՀ քրեական օրենսգրքի 190-րդ հոդվածի գործնական կի-**

րառումը պետք է կառուցվի այն եզրահանգման վրա, որ քննարկվող հանցագործության սուբյեկտիվ կողմի պարտադիր հատկանիշը պարունակում է հատուկ նպատակ՝ հանցավոր ճանապարհով ստացված միջոցների իրական աղբյուրները քողարկել, թաքցնել և այդ միջոցներն օրինական շրջանառության մեջ ներգրավել: Այդպիսի նպատակի բացակայությունը բացառում է այս հանցագործության հանցակազմի առկայությունը⁴:

Ընդ որում, անձին փողերի լվացման հանցանք մեղսագրելու համար չի պահանջվում փողերի լվացմանը նախորդող հանցանքի ապացուցում կամ հաստատում, այլ բավարար է, որպեսզի վարույթն իրականացնող մարմինը ցույց տա, որ առկա է ողջամիտ կասկած առ այն, որ գույքը, որը լվացվել է, ունեցել է հանցավոր բնույթ: Այս առումով բավականին հարուստ նախադեպային իրավունք է ձևավորել Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (այսուհետ՝ նաև ՄԻԵԴ), որը քննարկման առարկա դարձնելով փողերի լվացման դեպքում նախորդող հանցանքի ապացուցման պարտականության հարցը՝ 13.04.2017 թ. կայացված «Պողեսկին ընդդեմ Սան Մարինոյի» գործով վճռում արձանագրել է. *«Դատարանը նշում է, որ ինչպես պարզաբանել են ներպետական դատարանները, միջոցների հանցավոր ծագումը հաստատված լինելը անհրաժեշտ չէ փողերի լվացման կասկածի համար, բավարար էր ունենալ փաստական հանգամանքների ամբողջություն, որը վկայում է հնարավոր հանցանքի մասին, որից ծագել են եկամուտները: Տվյալ դեպքում, ի թիվս այլնի, գործի այդպիսի փաստական հանգամանք է մասնավորապես դիմումատուի կողմից ստացվող և տնօրինվող էական ծավալի գումարների շարժը, որը չի համապատասխանում վերջինիս օրինական եկամուտներին»:*

Ինչպես ցույց է տալիս ՄԻԵԴ նախադեպային պրակտիկան, փողերի լվացման դեպքում չի պահանջվում նաև դրան նախորդող հանցանքի հստակեցման պարտականություն: Այսպես, «Տիմմերմանսն ընդդեմ Բելգիայի» գործով 02.05.2017 թ. կայացված վճռում դատարանը արձանագրել է. *«Դատարանը, քննարկելով Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերով նախատեսված իրավունքների խախտման հարցը, արձանագրել է, որ մեղադրանքից արդյունավետ պաշտպանվելու համար բավարար էր այն գործարքների նկարագրությունը, որոնք հիմք էին հանդիսացել փողերի լվացման դեպքի առկայությունը հաստատելու համար: Կոնվենցիայից չի կարող բխել փողերի լվացման առարկա հանցավոր եկամուտների ծագման համար հիմք հանդիսացած բոլոր հանցանքների հստակեցման պահանջը: Այդ արարքները փողերի լվացման համար առաջադրված մեղադրանքի մաս չեն» (պ. 41-44):*

«Զիյուսիսենն ընդդեմ Բելգիայի» գործով 02.05.2017 թ. կայացված վճռում ՄԻԵԴ-ը անդրադարձ է կատարել նաև միջոցների ծագման աղբյուրների վերա-

⁴ Տե՛ս ԵԿԴ/0090/01/09 գործով Վճռաբեկ դատարանի 2011 թ. փետրվարի 24-ին կայացրած որոշման 15-16-րդ կետերը:

բերյալ տեղեկություններ ներկայացնելուց անձի հրաժարվելու կամ լռելու իրավունքին փողերի լվացման համար ներկայացված մեղադրանքի համատեքստում: Այսպես, հիշյալ վճռի 29-րդ պարագրաֆում Դատարանն արձանագրել է. «Ներպետական դատարանները արձանագրել էին, որ փողերի լվացման առարկա հանդիսացող միջոցների հանցավոր ծագումը հաստատելու համար անհրաժեշտ չէ նախորդող հանցանքի հստակեցումը, փոխարենը բավարար է բացառել միջոցների ծագման բոլոր հնարավոր օրինական աղբյուրները: Միջոցների հանցավոր ծագումը հաստատելու համար ներպետական դատարանները հղում են արել, ի թիվս այլնի, հետևյալ հանգամանքներին՝ դիմումատուին չի ներկայացրել միջոցների ծագման վերաբերյալ բացատրություններ, նա նախկինում կատարել է թմրանյութների հետ կապված իրավախախտումներ, նա չի ունեցել որևէ հայտնի եկամտի աղբյուր, որոշ դեպքերում բանկային հաշիվ միջոցները մուտք են արել անհայտ անձի՞ք, մինչդեռ դիմումատուն սպասել է դրսում, հաշվին մուտք արվող կանխիկ թղթադրամները եղել են համեմատաբար փոքր արժեքներով, ինչը հատուկ է թմրանյութների իրացմանը:

Դատարանը, քննարկելով Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերով նախատեսված իրավունքների խախտման հարցը, արձանագրել է, որ այն հանգամանքը, որ ներպետական դատարանները եկամուտների հանցավոր ծագումը հաստատելու համար հաշվի են առել բացատրություններ ներկայացնելուց անձի հրաժարվելը, չի խախտում անձի լռելու իրավունքը: Կոնվենցիան չի արգելում հաշվի առնել անձի լռությունը՝ նրան դատապարտելու համար, քանի դեռ դատապարտումը բացառապես կամ առավելապես հիմնված չէ անձի լռելու փաստի վրա: Տվյալ դեպքում ներպետական դատարանները հաստատելու համար անձի մեղավորությունը հիմք են ընդունել մի շարք փաստերի համակցություն, իսկ անձի լռությունը, այն պայմաններում, երբ իրավիճակից ենթադրվում էր հավելյալ պարզաբանումների անհրաժեշտություն, միայն ամրապնդել է արված եզրահանգումները:

Դատարանը եկել է եզրահանգման, որ հետևությունները, որոնք արվել են՝ հիմք ընդունելով միջոցների ծագման աղբյուրների վերաբերյալ տեղեկություններ ներկայացնելուց անձի հրաժարվելու հանգամանքը, տրամաբանական են և չեն կարող որակվել որպես անարդար կամ ոչ ողջամիտ»⁵:

Փողերի լվացման հանցակազմի ինքնավար բնույթին անդրադարձ է կատարել նաև ՀՀ վճռաբեկ դատարանը՝ ԵԷԴ/0054/01/15 քրեական գործով 2021 թ. ապրիլի 14-ին կայացված որոշման 22-րդ կետում՝ արձանագրելով. «(...) նախորդող հանցագործության համար դատապարտման բացակայությունը չի կարող մեխանիկորեն բացառել փողերի լվացման համար դատապարտումը, և դատարանը

⁵ Տե՛ս Փողերի լվացման գործերի քննության ուղեցույց՝ հաստատված «Հայաստանի Հանրապետությունում փողերի լվացման, ահաբեկչության ֆինանսավորման և զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածման ֆինանսավորման դեմ տարվող պայքարի հարցերով» միջգերատեսչական հանձնաժողովի 2023 թ. մարտի 2-ի նիստում, էջեր 8-10:

պետք է առանձին վերլուծության ենթարկի նշված հանցակազմի առկայության հարցը:

Վճռաբեկ դատարանը, վերլուծելով միջազգային և ներպետական ակտերը, մասնավորապես նշել է. « (...) փողերի լվացման առարկա հանդիսացող գույքի հանցավոր ծագումը հաստատելու համար անհրաժեշտ չէ ոչ միայն նախորդող հանցագործության վերաբերյալ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի առկայություն, այլև տվյալ գույքի հանցավոր ծագման փաստը կարող է հաստատվել՝ անկախ նախորդող հանցագործության՝ հիմնավոր կասկածից վեր ապացուցողական չափանիշով հաստատված լինելու պայմանից: Տվյալ դեպքում բավարար է գործի փաստերից բխող որոշակի տվյալների, այդ թվում՝ անուղղակի ապացույցների համադրման արդյունքում գալու ողջամիտ եզրահանգման առ այն, որ խնդրո առարկա գույքն ունի հանցավոր ծագում: Այլ կերպ՝ պահանջվում է միայն այնպիսի փաստական տվյալների ներկայացում, որոնք ողջամտորեն կվկայեն փողերի լվացմանը նախորդող արարքի հանցավոր լինելու մասին: (...) Ընդ որում, վարույթն իրականացնող մարմինը պարտավոր չէ ճշգրիտ կերպով վկայակոչել և նկարագրել ՀՀ քրեական օրենսգրքով նախատեսված այն կոնկրետ հանցակազմը, որի արդյունքում ստացվել է ապօրինի գույքը, այլ բավարար է տալ միայն որևէ հանցավոր արարքի ընդհանրական նկարագրությունը (օրինակ՝ գույքը ստացվել է հափշտակությունների, թրաֆիքինգի, թմրամիջոցների կամ զենքի ապօրինի շրջանառության, կազմակերպված հանցավորության այս կամ այն դրսևորման կամ այլ հանցագործության արդյունքում)»:

Ինչ վերաբերում է փողերի լվացման հանցանքի սուբյեկտին, ապա այն ընդհանուր է՝ 16 տարին լրացած, մեղսունակ ֆիզիկական անձը, իսկ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 296-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ կետում նախատեսված հանցանքի սուբյեկտը հատուկ է՝ այն անձը, որն ունակ է օգտագործել իր իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունը:

Կարևոր է նաև նշել, որ փողերի լվացման համար պատասխանատվության կարող է ենթարկվել ինչպես այն անձը, որը կատարել է նախորդող հանցանքը և այնուհետև օրինականացրել է իր իսկ կատարած հանցանքի արդյունքում ձևավորված հանցավոր գույքը, այնպես էլ անձը, որը չի կատարել նախորդող հանցանք և օրինականացրել է այլ անձի կատարած հանցանքի արդյունքում ձևավորված հանցավոր գույքը:

Փողերի լվացման համար քրեական պատասխանատվության կարող է ենթարկվել նաև իրավաբանական անձը՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 7-րդ բաժնում նախատեսված հիմքերի և պայմանների առկայության դեպքում:

Հաշվի առնելով փողերի լվացման հանցանքի այն հիմնական բնութագրական առանձնահատկությունները, որոնք ներկայացվել են վերևում, ինչպես նաև ապօրինի հարստանալու հանցանքի քրեաիրավական էությունը՝ կարելի է փաստել, որ **ապօրինի հարստանալու հանցանքը կարող է հարաբերակցվել փո-**

ղերի լվացման հանցանքին՝ հանդես գալով որպես վերջինիս նախորդող հանցանք:

Այսպես, օրինակ, անձը ձեռք է բերում գույք, որն էականորեն գերազանցում է նրա օրինական եկամուտները, այդ գույքը գրանցում է իր հարազատի անունով, այնուհետև տնօրինում այն վաճառելու եղանակով՝ նպատակ ունենալով թաքցնել այդ գույքի հանցավոր ծագումը:

Բերված օրինակում ապօրինի հարստանալու հանցակազմն ավարտված կհամարվի անձի հաշվեկշռում նրա օրինական եկամուտներն էականորեն գերազանցող գույքի ավելացման պահից, իսկ փողերի լվացման հանցակազմը ավարտված կհամարվի, երբ անձը կատարի այդ գույքի հանցավոր բնույթը թաքցնելուն կամ խեղաթյուրելուն ուղղված որևէ գործողություն՝ բերված օրինակում՝ այն գրանցի իր հարազատի անունով և (կամ) վաճառի այլ անձի: Կամ պաշտոնյան չհիմնավորված եկամուտներով ձեռք է բերում ավտոմեքենա, վաճառում է այն և գումարը ներդնում բիզնեսում: Բերված օրինակում ապօրինի հարստանալու հանցանքն ավարտված կհամարվի օրինական եկամուտներով չհիմնավորվող ավտոմեքենան անձի գույքային հաշվեկշռում ավելանալու պահից, իսկ փողերի լվացումը՝ մեքենան վաճառելու և գումարը բիզնեսում ներդնելու պահից:

Ինչպես երևում է բերված օրինակներում, ապօրինի հարստանալու և փողերի լվացման հանցանքները երբեմն կարող են հանդես գալ խիստ փոխկապակցված, ունենալ պատճառահետևանքային ամուր կապ, սակայն դրանք չեն կլանվում և հանդես են գալիս համակցությամբ:

Այս առումով հատկանշական է, որ ՄԻԵԴ-ը փողերի լվացման մեղադրանքին առնչվող զանգատների քննության ժամանակ երբեմն անդրադարձ է կատարում «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 7-րդ արձանագրության 4-րդ հոդվածում սահմանված՝ կրկին անգամ չդատվելու և չպատժվելու իրավունքին: ՄԻԵԴ-ի ընդհանուր մոտեցումը ինչպես կրկնակի դատապարտման անթույլատրելիության սկզբունքին առհասարակ, այնպես էլ, մասնավորապես, փողերի լվացման հանցանքի համատեքստում, հանգում է նրան, որ կրկնակի դատապարտման անթույլատրելիության սկզբունքի խախտում առկա չէ, երբ միևնույն դատարանի կողմից արարքների համար միաժամանակյա դատապարտումը չի վերաբերում նույն փաստերին կամ այնպիսի փաստերի, որոնք բովանդակային առումով կարող են դիտարկվել որպես նույնական⁶:

Այսպիսով, չնայած ապօրինի հարստանալու և փողերի լվացման հանցանքների փոխկապակցվածությանը և այն հանգամանքին, որ գործնականում այս երկու հանցանքները հիմնականում հանդես են գալիս համակցությամբ՝ դրանցից յուրաքանչյուրն ունի իր ուրույն քրեաիրավական էությունը, ուղղվածությունը և անհրաժեշտ է հստակորեն տարանջատել դրանք:

⁶ Տե՛ս «Ավելա դե Օլիվերիան ընդդեմ Ֆրանսիայի» գործով 25.11.2021 թվականի վճիռ, պ. 26:

Այսպես.

1. տարբեր են ապօրինի հարստանալու և փողերի լվացման հանցանքների օբյեկտները,
2. ի տարբերություն ապօրինի հարստանալու՝ փողերի լվացման հանցանքի օբյեկտիվ կողմը դրսևորվում է կոնկրետ, որոշակի արարքների կատարմամբ,
3. ապօրինի հարստանալու դեպքում չի պահանջվում ավելացված գույքը, կատարված պարտավորությունը կամ ծախսը թաքցնելուն կամ խեղությունն ուղղված որևէ գործողության կատարում,
4. ի տարբերություն ապօրինի հարստանալուն՝ փողերի լվացման հանցանքի հասարակ տեսակի սուբյեկտը ընդհանուր է,
5. ի տարբերություն ապօրինի հարստանալուն՝ փողերի լվացման հանցակազմի սուբյեկտիվ կողմի պարտադիր հատկանիշն է նպատակը:

Այսպիսով, ապօրինի հարստանալու հանցանքը կարող է հանդիսանալ փողերի լվացման հանցանքի նախորդող հանցանք, քանի որ այն ապահովում է անօրինական ծագմամբ գույքի առկայությունը, որը կարող է լինել օրինականացման կամ հանցավոր ծագումը թաքցնելու նպատակով կատարվող գործողությունների առարկա: Միաժամանակ, երկու հանցանքներն ունեն ինքնուրույն քրեաիրավական էություն, ուստի կարող են հանդես գալ համակցությամբ: Այս առումով, մեր կարծիքով, փողերի լվացման և ապօրինի հարստացման հանցակազմերի հարաբերակցության հարցում առանձնահատուկ զգուշություն է պահանջվում այն դեպքերում, երբ նախորդող հանցանքի վերաբերյալ առկա չէ բավարար ապացուցողական բազա: Թեև միջազգային և ներպետական դատական պրակտիկան ընդունում է, որ փողերի լվացման համար պարտադիր չէ նախորդող հանցանքի ճշգրիտ նույնականացումը, այնուամենայնիվ նման մոտեցումը չպետք է հանգեցնի ապօրինի հարստացման և փողերի լվացման հանցակազմերի միջև սահմանների լրգման: Հակառակ դեպքում կարող է առաջանալ մի իրավիճակ, երբ նույն փաստական հանգամանքները միաժամանակ օգտագործվեն երկու տարբեր հանցակազմերի հիմնավորման համար՝ վտանգելով իրավական որոշակիության սկզբունքը:

Եզրակացություն

Հոդվածում իրականացված վերլուծությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ հարակից հանցակազմերի հետ ապօրինի հարստանալու հանցակազմի հարաբերակցությունը չի կարող սահմանափակվել միայն դրանց արտաքին նմանությունների կամ առանձին հատկանիշների համադրմամբ, այլ դրանց սահմանազատման առանցքային չափանիշ պետք է համարել հանցակազմերի կառուցվածքային տրամաբանությունն ու նպատակային ուղղվածությունը: Այս մոտեցումը հնարավորություն է տալիս ձևավորել միասնական չափանիշներ՝ քրեաիրավա-

կան նորմերի մրցակցության և հանցանքների համակցության խնդիրների լուծման համար՝ բացառելով ինչպես ապօրինի հարստացման անհիմն կիրառումը, այնպես էլ դրա չկիրառման ռիսկերը այն դեպքերում, երբ առկա է անհամաչափ գույքային աճ:

Միաժամանակ հիմնավորվում է, որ ապօրինի հարստացման հանցակազմը պետք է դիտարկել որպես ինքնուրույն քրեաիրավական ինստիտուտ՝ օժտված երկակի ֆունկցիոնալ նշանակությամբ: Մի կողմից՝ համապատասխան նորմը հանդես է գալիս որպես սուբսիդիար քրեական պատասխանատվության միջոց այն դեպքերում, երբ հնարավոր չէ նույնականացնել գույքի առաջացման հիմքում ընկած կոնկրետ հանցանքը, իսկ մյուս կողմից՝ որպես ինքնուրույն հանցակազմ՝ ապահովելով անհամաչափ գույքային աճի նկատմամբ քրեաիրավական արձագանքը:

Փրականության ցանկ (reference list, список литературы)

1. ՀՀ քրեական օրենսգիրք (05.05.2021 թ., ՀՕ-199-Ն). (Criminal Code of the Republic of Armenia (05.05.2021 No. 199-N))
2. «Ալվես դե Օլիվեյրան ընդդեմ Ֆրանսիայի» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 25.11.2021 թվականի վճիռ, գանգատ թիվ 23612/20.
The decision of the European Court of Human Rights in the case of Alves de
3. «Պոդեսկին ընդդեմ Սան Մարինոյի» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 13.04.2017 թվականի վճիռ, գանգատ թիվ 66357/14.
The decision of the European Court of Human Rights in the case of Podeschi vs San Marino on April 13, 2017, application no 66357/14.
4. «Տիմմերմանսն ընդդեմ Բելգիայի» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 02.05.2017 թվականի վճիռ, գանգատ թիվ 12162/07.
The decision of the European Court of Human Rights in the case of Timmermans vs Belgium on May 2, 2017, application no 12162/07.
5. «Զիյուսխենն ընդդեմ Բելգիայի» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի 02.05.2017 թվականի վճիռ, գանգատ թիվ 23572/07. The decision of the European Court of Human Rights in the case of Zschüschen v. Belgium on May 2, 2017, application no 23572/07.
6. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի ԵԿԴ/0090/01/09 քրեական գործով 2011 թվականի փետրվարի 24-ին կայացված որոշում.
7. ՀՀ վճռաբեկ դատարանի ԵԿԴ/0054/01/15 քրեական գործով 2021 թվականի ապրիլի 14-ին կայացված
8. Bohdan Bezginskyi “Objective Side of the Composition of the Criminal Offence of Unlawful Enrichment”. Law Journal of the National Academy of Internal Affairs.
9. Փողերի լվացման գործերի քննության ուղեցույց՝ հաստատված «Հայաստանի Հանրապետությունում փողերի լվացման, ահաբեկչության ֆինանսավորման և զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածման ֆինանսավորման դեմ տարվող պայքարի հարցերով» միջգերատեսչական հանձնաժողովի 2023թ. մարտի 2-ի նիստում.
Guidelines for the Investigation of Money Laundering Cases, adopted by the Interagency Commission on Combating Money Laundering, Terrorist Financing and Financing of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction, Republic of Armenia, 2 March 2023.10.
10. Illicit enrichment; A guide to Laws targeting unexplained wealth; Andrew Dornbierer; 2021 Basel Institute on Governance.

Alisa Amirkhanyan

Senior prosecutor at the Department of Organization, Supervision and Legal Assistance of The Prosecutor General’s Office of the Republic of Armenia, Degree applicant of the Department of Criminal Law, Faculty of Law, Yerevan State University

**THE DEMARCATION OF ILLICIT ENRICHMENT FROM
RELATED OFFENCES¹**

Abstract

In the current criminal law system, the crime of illicit enrichment is characterised by its structural and substantive particularities, which determine the complexity of its relationship with related offences.

In this context, its demarcation from both corruption-related predicate offences and acts aimed at concealing or legalising illicitly obtained assets is of particular importance.

This article examines the relationship between illicit enrichment and related offences, identifies their distinguishing features, and proposes approaches to resolving issues of concurrence and competition of criminal law norms, thereby contributing to the development of a coherent and well-reasoned criminal law practice.

Keywords: illicit enrichment; the relationship between illicit enrichment and related offences; corruption-related offences; money laundering; the prohibition of double jeopardy.

¹ The article was presented on 16.04.2026 and was reviewed on 25.05.2026.

Алиса Амирханян

Старший прокурор управления по организации, контролю и правовому обеспечению Генеральной прокуратуры Республики Армения, соискатель кафедры уголовного права юридического факультета Ереванского государственного университета

РАЗГРАНИЧЕНИЕ НЕЗАКОННОГО ОБОГАЩЕНИЯ ОТ СМЕЖНЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ¹

Абстракт

В современной системе уголовного права состав преступления «незаконное обогащение» отличается структурной и содержательной спецификой, что определяет сложность его соотношения со смежными преступлениями.

Особенно актуально его разграничение как с предшествующими преступлениями коррупционного характера, так и с деяниями, направленными на сокрытие

В статье предпринята попытка рассмотреть взаимосвязь состава преступления «незаконное обогащение» со смежными преступлениями, выявить их отличительные черты и предложить подходы к сочетанию и разрешению конкуренции уголовно-правовых норм, способствуя формированию единой и обоснованной уголовно-правовой практики.

Ключевые слова: незаконное обогащение; соотношение незаконного обогащения со смежными преступлениями; преступления коррупционного характера; отмывание денег; недопустимость повторного осуждения.

¹ Статья была представлена 16.04.2026 и прошла рецензирование 25.05.2026.